

УДК 336.322.14

Мельник Д. О.

*аспірант факультету міжнародних відносин
Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*

Melnyk D. O.

*Graduate Student of the Faculty of International Relations
Lesya Ukrainka Eastern European National University*

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ЇЇ РОЛЬ У ПРИКОРДОННОМУ РЕГІОНІ

THEORETIC ASPECTS OF INVESTMENT ACTIVITY AND ITS ROLE IN THE BORDER REGIONS

Анотація. У роботі уточнено зміст понять «інвестиції», «іноземні інвестиції», «інвестиційна діяльність», «прикордонний регіон». Виявлено, що дослідники питання інвестиційної діяльності погоджуються, що метою такої діяльності є отримання доходу або досягнення соціального ефекту. Обґрунтовано роль та значення інвестиційної діяльності для розвитку прикордонного регіону. Визначено пріоритетні напрями активізації інвестиційних процесів на регіональному рівні.

Ключові слова: інвестиції, іноземні інвестиції, інвестиційна діяльність, прикордонний регіон.

Вступ та постановка проблеми. Прикордонні території відіграють визначну роль у процесі міжнародного, у тому числі транскордонного, співробітництва та мають специфічний статус. Активізація інвестиційної діяльності країни на рівні прикордонних територій відповідає не лише регіональним інтересам, а й інтересам усієї держави, адже такі зв'язки можуть бути додатковим джерелом покращання рівня соціально-економічного розвитку не тільки регіону, а й країни загалом. Саме інвестиційна активність відіграє в цьому процесі важливу роль, особливо для тих прикордонних регіонів, які відчувають дефіцит іноземних інвестицій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню інвестицій та їх ефективному використанню, особливостям інвестиційної діяльності в регіонах дослі-

джували у своїх працях Дж. Кейнс, С. Фішер, Р. Дорнбуш, Р. Шмалензі, В. Гесць, М. Герасимчук, С. Іщук, В. Кравців, Ю. Краснобокий, Т. Кулініч, Р. Турко, М. Чумаченко, Ю. Шарова та ін. Проте недостатньо розкритими залишаються питання щодо інвестиційної діяльності в прикордонному регіоні.

Метою даної роботи є поглиблення теоретичних підходів до вивчення проблеми інвестиційної діяльності в прикордонному регіоні

Результати дослідження. Категоріальною основою формування поняття «інвестиційна діяльність» виступає термін «інвестиції», що привертає увагу багатьох учених-економістів, які трактують його по-різному.

У зарубіжній та вітчизняній економічній літературі відсутнє єдине визначення поняття інвестицій. Так,

Дж. Кейнс запропонував розділити поняття інвестицій на поточні та чисті. Під поточними інвестиціями автор розуміє поточний приріст цінності капітального майна внаслідок виробничої діяльності даного періоду, тоді як під чистими – різницю між чистим приростом капітального майна та зменшенням цінності капіталу [1].

С. Фішер, Р. Дорнбуш і Р. Шмалензі визначають інвестиції як витрати на створення нових потужностей із виробництва машин, фінансування житлового, промислового або сільськогосподарського будівництва, запасів [2].

Поняття «інвестиції» закріплене в законодавстві. Так, Закон України «Про інвестиційну діяльність» від 18 вересня 1991 р. зазначає, що інвестиції – це всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, у результаті якої утворюється прибуток (дохід) чи досягається соціальний ефект (ст. 1), проте поняття «іноземні інвестиції», яке є похідним від попереднього, у даному законі не визначається [3].

Поняття «іноземні інвестиції» визначається в Законі України «Про режим іноземного інвестування» від 19 березня 1996 р. зі змінами і доповненнями як цінності, що вкладаються іноземними інвесторами в об'єкти інвестиційної діяльності відповідно до законодавства України з метою отримання прибутку або досягнення соціального ефекту [4].

У сучасній вітчизняній економічній літературі поняття «інвестиції» трактується ширше, ніж у макроекономіці, де інвестиції переважно виражаються у вигляді капітальних вкладень в основні виробничі фонди, виробничий капітал [5, с. 15].

С. Богуславська, аналізуючи чисельні трактування поняття «інвестиції», відзначає, що інвестиції є закономірним економічним процесом, що полягає у витратанні інвестиційних коштів на предмети і засоби праці, а також безпосередньо саму працю, що вкладена у виробництво матеріальних благ [6, с. 165].

У контексті проведеного дослідження необхідно визначити поняття «інвестиційна діяльність». Так, у Законі України «Про інвестиційну діяльність» зазначається, що під інвестиційною діяльністю розуміється сукупність практичних дій громадян, юридичних осіб і держави щодо реалізації інвестицій. Інвестиційна діяльність здійснюється на основі: інвестування, здійснюваного громадянами, недержавними підприємствами, господарськими асоціаціями, спілками і товариствами, а також громадськими і релігійними організаціями, іншими юридичними особами, заснованими на колективній власності; державного інвестування, у тому числі державної підтримки реалізації інвестиційних проектів відповідно до положень цього Закону, здійснюваного органами державної влади за рахунок коштів бюджетів, позабюджетних фондів і позичкових коштів, а також державними підприємствами і установами за рахунок власних і позичкових коштів; інвестування, здійснюваного органами місцевого самоврядування; іноземного інвестування, здійснюваного іноземними громадянами, юридичними особами та державами; спільного інвестування, здійснюваного громадянами та юридичними особами України, іноземними державами [3, ст. 2].

Т. Затонацька у своїх дослідженнях зазначає, що інвестиційна діяльність є складною за своїм змістом і включає комплекс різноманітних дій, що іменуються інвестиційним циклом. Цей термін автор розуміє як комплекс заходів від моменту прийняття рішення про інвестування до завершальної стадії – досягнення окупності вкладень і отримання запланованого результату – прибутку або соціального ефекту [7, с. 38–39].

На думку Р. Квасницької, інвестиційна діяльність – це сукупність заходів та дій інституційних одиниць різних секторів економіки щодо вкладання попередньо сформованих із заощаджень та заповичень інвестиційних ресурсів із метою одержання прибутку (доходу) або досягнення соціального ефекту [8].

С. Панчишин вважає, що «інвестиційна діяльність – це сукупність рішень та відповідних дій, скерованих на перетворення заощаджень в інвестиції» [9, с. 21].

Таким чином, усі дослідники питання сутності інвестиційної діяльності погоджуються, що метою такої діяльності є отримання доходу або досягнення соціального ефекту.

Т. Кулинич пропонує два основні способи побудови та формування важелів регіональної інвестиційної діяльності, один з яких орієнтований на структурні зміни в об'єктно-територіальному розподілі інвестицій в економіку регіону, та інший – на виявлення залежності динаміки соціально-економічних перетворень у регіоні на рівень інвестування [10].

Ефективний соціально-економічний розвиток прикордонних регіонів передбачає вкладання інвестиційних ресурсів, активізацію інвестиційної діяльності тощо.

Під прикордонним регіоном розуміється регіон, для якого визначальним є наявність державного кордону, характеризується широкими можливостями міжрегіонального та транскордонного співробітництва із сусідніми регіонами та державами [11, с. 7].

І Студенніков визначає прикордонний регіон як адміністративно-територіальну одиницю, що знаходиться на наступному після державного рівні, розташовану безпосередньо вздовж державного кордону [12].

На думку О. Мілашовської, поняття «прикордонний регіон» означає, що територія, яка до нього відноситься, перебуває під впливом державного кордону. Основними функціями кордону такого регіону є:

1. Бар'єрна – різні обмеження, які мають за мету перешкоджати ввезенню в країну або регіон «небажаного» за рахунок превентивних заходів.
2. Фільтруюча – запобігання і упередження негативних наслідків міграційних процесів, екологічних катастроф і надзвичайних ситуацій. необхідність функціонування митних структур і транспортних систем (транзит) на прикордонній території; санітарно-епідеміологічна, військова і економічна безпека прикордонного регіону.
3. Контактна – необхідність створення відповідних умов для стабільного функціонування соціальної, комунальної, торговельної, транспортної, банківсько-фінансової інфраструктур із метою стійкого соціально-економічного розвитку прикордоння [13].

Прикордонні регіони мають величезний потенціал щодо розвитку інвестиційної діяльності, їх географічне розміщення створює додаткові переваги. Вкладення інвестиційних ресурсів в економіку прикордонного регіону повинне передбачати стабільну вигоду як для інвестора, так і для сторони їх отримувача. Орієнтація на «зняття вершків» є вигідною у короткостроковому періоді, а ефективно та продумано здійснювана інвестиційна діяльність може дати кращий результат на тривалу перспективу [14, с. 17].

Серед принципів інвестиційної діяльності є низка таких, які можуть бути найбільш ефективно реалізовані саме у прикордонних регіонах. До цих принципів відносять: наявність надійної інфраструктури, кваліфікованої робочої сили та близькості здійснення міжринкових операцій. Тобто в прикордонних регіонах можуть бути забезпечені інтереси іноземних інвесторів, що позитивно вплине на розвиток цих регіонів та інтенсивність їх співпраці із сусідніми країнами [15, с. 6–7].

Найвагомішими регіональними факторами, які позитивно впливають на інвестиційне середовище прикордонного регіону, є такі: географічне розташування (близькість кордону, зокрема з ЄС, наявність туристичних та рекреаційних об'єктів); природні ресурси (ліси, корисні копалини тощо); розвинута інфраструктура; наявність дієвих механізмів підтримки інвесторів; потужний кадровий потенціал; активність регіональної влади; наявність об'єктів, привабливих для інвестування, та наявність фінансових ресурсів (висока ємність ринку й існування бізнес-ніш на ньому) тощо [16; 17, с. 5–52].

Ефективній реалізації перспектив підвищення інвестиційної спроможності прикордонних регіонів України перешкоджає низка факторів, а саме: недостатнє інституційне забезпечення інвестиційної політики в прикордонних регіонах та на місцях; недосконалість інструментів розкриття внутрішнього потенціалу прикордонних регіонів через регіональні стратегії; падіння обсягів залучення інвестицій унаслідок погіршення соціально-економічної та політичної ситуації в країні; неефективність окремих інструментів фінансування капітальних проектів; низька ефективність розподілу інвестицій та низька віддача від інвестицій [18, с. 12].

Саме інвестиційна діяльність сприяє підвищенню ефективності соціально-економічного, інноваційного розвитку територій та міст прикордонного регіону, покращанню якості життя населення тощо.

Пріоритетними напрямками активізації інвестиційних процесів у прикордонному регіоні є такі:

- структурна перебудова економіки прикордонного регіону;
- розширення мережі спеціалізованих фондів, що мають фінансово підтримувати інноваційні процеси;
- сприяння більш повній зайнятості населення в прикордонних регіонах;
- ефективне використання рекреаційних ресурсів тощо [19, с. 12];

- створення інформаційних груп;
- проведення спеціальних занять для представників влади з метою вироблення ефективної стратегії створення інвестиційного іміджу, обміну досвідом;
- розробка відповідних програм із фахівцями суміжних країн, які вже досягли відповідних результатів у цій сфері [20, с. 17].

Погоджуємося з думкою В. Шевченко-Марсель та Н. Русіної, що дієвим кроком в напрямі активізації інвестиційної діяльності прикордонних регіонів має стати створення Банку розвитку транскордонного співробітництва, що підвищить привабливість фінансування програм розвитку транскордонного співробітництва шляхом удосконалення контролю над коштами, виділеними європейськими та вітчизняними установами. Створення такої інституції посилить транскордонну співпрацю з прикордонними територіями сусідніх з Україною країн ЄС та слугуватиме фактором адаптації західних прикордонних регіонів держави до умов Європейського Співтовариства.

Банк розвитку транскордонного співробітництва має виконувати такі завдання: проведення інвестиційних операцій на прикордонних з ЄС територіях за кошти європейських установ; кредитування транскордонних та прикордонних проектів; обслуговування торговельних операцій на прикордонних територіях; обслуговування пунктів перетину кордону (в перспективі); фінансування програм з обміну досвідом; пріоритетне фінансування/кредитування проектів з облаштування прикордонної інфраструктури [21, с. 172].

Висновки. Інвестиції є домінуючи чинником соціально-економічного зростання прикордонного регіону та держави загалом. Саме тому на державному рівні повинні бути створені умови, які будуть сприяти підвищенню інвестиційної привабливості і, як результат, активізації інвестиційної діяльності. Це забезпечить активну участь прикордонних регіонів України в процесах інтеграції до ЄС.

Список використаних джерел:

1. Кейнс Дж.М. Общая теория занятости, процента и денег / Дж.М. Кейнс. – М.: Прогресс, 1978. – 494 с.
2. Фишер С. Экономика / С. Фишер, Р. Дорнбуш, Р. Шмалензи. – М.: Дело, 2001. – 864 с.
3. Закон України «Про інвестиційну діяльність» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>.
4. Закон України «Про режим іноземного інвестування» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/93/96-%D0%B2%D1%80>.
5. Стельмашук А.М. Державне регулювання економіки / А.М. Стельмашук. – Тернопіль: Астон, 2001. – 345 с.
6. Богуславська С.І. Інвестиційна діяльність на сучасному етапі розвитку економіки регіону / С.І. Богуславська // Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія «Економічні науки». – 2013. – № 1. – С. 161–168 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvpushk_2013_1_35.
7. Затонацька Т.Г. Стратегія нарощування інвестиційного потенціалу національної економіки / Т.Г. Затонацька, В.Л. Отецький // Фінанси України. – 2006. – № 7. – С. 38–49.
8. Квасницька Р.С. Дефініційний аналіз поняття «інвестиційна діяльність» / Р.С. Квасницька // Науковий вісник Буковинського державного фінансово-економічного університету. Економічні науки. – 2014. – Вип. 26. – С. 198–203 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvbdfa_2014_26_26.
9. Панчишин С.М. Макроекономіка: [навч. посіб.] / С.М. Панчишин. – К.: Либідь, 2001. – 616 с.
10. Kulinich T.V. Levers of regional investment activity regulation: definition, differentiation, possibilities of use / T.V. Kulinich [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://science.lp.edu.ua/sites/default/files/Papers/kulinich.pdf>.
11. Развитие транскордонного співробітництва з новими державами – членами ЄС: метод. рек. / Авт. кол.: В.М. Кравцова (кер.), О.М. Овчар, О.А. Остапенко [та ін.]. – К.: НАДУ, 2009. – 40 с.
12. Студенніков І. Транскордонне співробітництво та його місце в регіональному розвитку / І. Студенніков [Електронний ресурс]. – Режим доступу: cgs.org.ua/assets/files/transkord.doc.
13. Мілашовська О.І. Прикордонний регіон як об'єкт дослідження регіональної економіки / О.І. Мілашовська [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?Op=1&z=173>.
14. Лендел М.А. Оцінка інвестиційної привабливості підприємств Карпатського регіону / М.А. Лендел, М.І. Мигoliniць // Інвестиції: практика та досвід. – 2010. – № 9. – С. 14–18.
15. Куликов А.І. Державне управління геоінвестиційними процесами в умовах транскордонного співробітництва / А.І. Куликов [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.academy.gov.ua/ej/ej11/txts/10kaiuts.pdf>.

16. Економічні ініціативи зростання / Інформаційно-аналітичний огляд Дирекції Інституту розвитку економіки України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ireu.org.ua/2014/02/13/ekonomichni-iniciativi-zrostannya>.
17. Рейтинг інвестиційної привабливості регіонів України / Інститут економічних досліджень та політичних консультацій. Державне агентство інвестицій і управління національними проектами України. – 2013. – 355 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrproject.gov.ua/sites/default/files/upload/zvit_pro_investiciynu_privablivist_regioniv_povna_versiya.pdf.
18. Деделюк К.Ю. Актуальні виклики активізації інвестиційної діяльності регіонів України / К.Ю. Деделюк // Науковий вісник Мукачівського державного університету. – 2015. – Вип. 2. – С. 133–137 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.msu.edu.ua/visn/wp-content/uploads/2015/12/2-4-2-2015-24.pdf>.
19. Цехановіч В.Б. Іноземні інвестиції як чинник перспективного розвитку регіонів / В.Б. Цехановіч // Інвестиції: практика та досвід. – 2009. – № 10. – С. 9–12.
20. Шевченко-Марсель В.І. Вдосконалення інвестиційного забезпечення розвитку прикордонного регіону / В.І. Шевченко-Марсель, Н.С. Русина // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – 2007. – № 605: Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. – С. 168–173.

Анотация. В работе уточнено содержание понятий «инвестиции», «иностранные инвестиции», «инвестиционная деятельность», «приграничный регион». Выявлено, что исследователи вопроса инвестиционной деятельности соглашаются, что целью такой деятельности является получение дохода или достижения социального эффекта. Обоснованы роль и значение инвестиционной деятельности для развития приграничного региона. Определены приоритетные направления активизации инвестиционных процессов на региональном уровне.

Ключевые слова: инвестиции, иностранные инвестиции, инвестиционная деятельность, пограничный регион.

Summary. The concepts of «investments», «foreign investment», «investment activity», «border region» are specified. It is found that the researchers of investment activity issues agree that the purpose of this activity is to generate income or achieving social effect. The role and importance of investment activity for the development of border region is substantiated. The priority areas of activation of investment processes at regional level are determined.

Key words: investments, foreign investment, investment activity, border region.